

การศึกษาแนวทางการให้บริการสังคมมุสลิมเชิงจิตอาสาแบบอิสลามของผู้บริหารโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามในจังหวัดสงขลา

Study of Islamic Ways of Voluntarily Serving the Muslim Community by the Private Schools' Administrators in Songkhla Province.

Received: October 18, 2022 ■ Revised: May 23, 2023 ■ Accepted: June 20, 2023

ทิชากรณ์ จินดา¹ ซาฟีอี อาดำ²

Thichakorn Jinda, Sarfee Ardham

¹ นักศึกษาปริญญาเอก สาขาวิชาอิสลามศึกษา มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี

อีเมลผู้เขียนหลัก : thichakorn3678@gmail.com

Ph.D. (Candidate in Islamic Studies), Islamic Studies Program, Faculty of Islamic Science, Prince of Songkla University, Pattani Campus. Corresponding Author Email: thichakorn3678@gmail.com

² Ph.D. (เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ศึกษา) ผู้ช่วยศาสตราจารย์ สาขาวิชาตะวันออกกลางศึกษา วิทยาลัยอิสลามศึกษา มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี. อีเมล : ardam1234@gmail.com

Ph.D. (West Asian Studies), Asst.Prof., Lecturer, Postgraduate Studies, Islamic Studies Program, Faculty of Islamic Sciences, Prince of Songkla University, Pattani Campus. Email: ardam1234@gmail.com.

บทคัดย่อ

วัตถุประสงค์ 1) ศึกษาความหมายและโครงสร้างสังคมไทยมุสลิม 2) ศึกษาการให้บริการสังคมเชิงจิตอาสาในทัศนะทั่วไปและอิสลาม และ 3) ศึกษาแนวทางการให้บริการสังคมมุสลิมเชิงจิตอาสาแบบอิสลามของผู้บริหารโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามในจังหวัดสงขลา

วิธีการศึกษา การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้เป็นการวิจัยแบบผสมผสานวิธี (Mixed Method) ใช้วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงปริมาณด้วยแบบสอบถามและเชิงคุณภาพด้วยแบบสัมภาษณ์ กลุ่มตัวอย่างผู้ให้ข้อมูลหลักคือ ผู้บริหารโรงเรียน (ผู้รับใบอนุญาต ผู้อำนวยการ และ ผู้จัดการ) โรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามในจังหวัดสงขลา จำนวน 48 โรงเรียน การวิเคราะห์ข้อมูลแบ่งเป็น 2 ส่วน คือ 1) ข้อมูลเชิงปริมาณวิเคราะห์หาค่าความถี่ และร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ยเลขคณิต (Arithmetic Mean) ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) 2) ข้อมูลเชิงคุณภาพใช้วิธีการวิเคราะห์ข้อมูลแบบอุปนัย (Analytic Induction) เพื่อหาข้อสรุปและนำเสนอผลการวิจัยในลักษณะการบรรยาย

ผลการวิจัย 1. สังคมไทยมุสลิมคือกลุ่มคนที่รวมตัวกันในประเทศไทย มีการปฏิสัมพันธ์ การติดต่อสื่อสารทางสังคมระหว่างกันผ่านวิถีชีวิต วัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมและประเพณีปฏิบัติที่มีเอกลักษณ์เฉพาะตัว โดยยึดถืออัลกุรอานและอัสสุนนะฮ์เป็นแนวทางในการปฏิบัติ มีโครงสร้างสังคมประกอบด้วย 5 ประการ คือ 1) หลักการยึดมั่นหรือความเชื่อ 2) ผู้นำทางสังคม 3) สถาบันทางสังคม 4) วาระทางสังคม และ 5) วัฒนธรรมค่านิยม 2. การให้บริการสังคมเชิงจิตอาสาในทัศนะทั่วไปและอิสลามมีความเหมือนกันคือการเสียสละ การให้ความช่วยเหลือทั้งในส่วนของทรัพย์สิน แรงกาย สติปัญญา เวลา ให้กับบุคคลหรือกลุ่มคนเพื่อให้ได้รับประโยชน์ ได้รับการแก้ปัญหาหรือเพื่อการพัฒนาโดยไม่หวังผลตอบแทน สำหรับความต่างของการให้บริการเชิงจิตอาสาอิสลามจากทัศนะทั่วไปคือ ทุกมิติในวิถีปฏิบัติของอิสลามจะใช้

หลักความเชื่อและบทบัญญัติแห่งพระผู้เป็นเจ้า และจากการศึกษาหลักคำสอนอิสลามในคัมภีร์อัลกุรอาน อัสสุนนะฮ์ และทัศนะนักปราชญ์และวิชาการมุสลิมพบว่า แนวทางการให้บริการสังคมเชิงจิตอาสาตามแบบอิสลามมี 16 ประการ ได้แก่ 1) การเป็นอิหม่ามละหมาด 2) การอะซาน 3) การบริการมัสยิด 4) การสอนคัมภีร์อัลกุรอานและศาสตร์ต่าง ๆ 5) การพัฒนาอาชีพ 6) การบริจาคทาน 7) การเลี้ยงดูครอบครัว 8) การสร้างความปรองดองระหว่างมนุษย์ 9) การใช้ให้ทำความดีและห้ามปรามการทำชั่ว 10) การช่วยเหลือคนขัดสนยากจน 11) การช่วยเหลือคนทุกข์ 12) การจัดสิ่งกีดขวางออกจากถนน 13) การช่วยรักษาคนหูหนวกให้เป็นปกติ 14) การอธิบายให้คนบกพร่องทางปัญญาเข้าใจ 15) การนำทางคนตาบอด และ 16) การทำความดีต่อปศุสัตว์และบรรดาสัตว์ทั่วไป 3. ผลการวิเคราะห์พฤติกรรม แรงจูงใจ และการให้บริการสังคมมุสลิมเชิงจิตอาสาแบบอิสลามของผู้บริหารโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามในจังหวัดสงขลา พบว่า พฤติกรรมและแรงจูงใจจิตอาสาของผู้บริหารโดยภาพรวมอยู่ในระดับสูง สำหรับการให้บริการสังคมมุสลิมเชิงจิตอาสาแบบอิสลามของผู้บริหาร โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง 4. แนวทางการให้บริการสังคมมุสลิมเชิงจิตอาสาแบบอิสลามของผู้บริหารโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามในจังหวัดสงขลา พบว่า มี 3 รูปแบบ คือ 1) แนวทางการให้บริการสังคมมุสลิมเชิงจิตอาสาแบบอิสลามในรูปแบบการกระทำหรือการปฏิบัติ 2) แนวทางการให้บริการสังคมเชิงจิตอาสาแบบอิสลามในรูปแบบการบริหารจัดการ และ 3) แนวทางการให้บริการสังคมเชิงจิตอาสาแบบอิสลามในรูปแบบการให้ความรู้

การนำผลวิจัยไปใช้ สามารถนำผลการวิจัยไปใช้เป็นแนวทางการให้บริการสังคมเชิงจิตอาสาแบบอิสลามที่สอดคล้องกับบริบทปัจจุบันและขับเคลื่อนการพัฒนาสังคมได้ตรงเป้าหมายและเกิดประโยชน์สูงสุด

คำสำคัญ: สังคมมุสลิม, จิตอาสาแบบอิสลาม, โรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม

Abstract

Objectives: 1) to study the meaning and structure of Thai Muslim Community, 2) to study the voluntary serving of community in general as well as Islamic views, and 3) to study ways of voluntarily serving the Muslim community by the Islamic Private Schools' Administrators in Songkhla Province.

Methodology: The study is a mixed method quantitatively using questionnaire and qualitatively interview as research tools for collecting data. The sample of key informants is the administrators (licensees, directors, managers) of 48 Islamic private schools in Songkhla Province. The data analysis was divided into 2 parts: 1) the quantitative data were analyzed for frequency and percentage, arithmetic Mean, standard deviation, and 2) the qualitative data used the method of inductive analysis to draw conclusions and present research results in a descriptive manner.

Research Findings: 1) The Muslim Thai Community is a group of people gathered in Thailand having mutually social interactions and communication through unique lifestyles, cultures, customs and practices, and abiding by the Holy Quran and the Sunnah as a guideline for practice. Their community has 5 social structures, namely 1) principle of faith or belief, 2) social leadership, 3) social institutions, 4) social occasions, and 5) culture and values, 2) The voluntarily serving of community both in general and Islamic views are similar covering helping others individually or collectively in form of property, labor, intellect and

time to gain profits, solve problems or to develop for goodness's sake. The Islamic voluntary way differs from the non-Islamic one in that all dimensions of Islamic practices are based on the principles of belief and divine commandments. The study of Islamic teachings in the Holy Quran, the Sunnah and views of Muslim scholars and sages found that the Islamic ways of voluntarily serving community are 16 which include 1) being Imam in prayer, 2) calling for prayer, 3) serving Mosque, 4) teaching the holy Quran and other sciences, 5) career development, 6) alms giving, 7) expenditure for family, 8) mediation to solve conflicts, 9) advocating good deeds and forbidding evils, 10) helping the needy and the poor, 11) helping the distressed, 12) Riding ways off hindrances, 13) supporting the treatment of the deaf, 14) Explaining people with intellectual disabilities, 15) helping the blind to cross paths, and 16) doing good to both live-stocks and wild animals, 3) the analysis of behavior, motivator, and Islamic ways of voluntarily serving the Muslim community by the Private Schools' administrators in Songkhla Province found that the voluntary behavior and motivation of the Private Schools' administrators in Songkhla Province is at much level while as a whole the voluntarily serving of the Muslim community by the Private Schools' administrators in Songkhla Province is at moderate level, 4) the Islamic ways of voluntarily serving the Muslim community by the Private Schools' administrators in Songkhla Province are found that they are of 3 ways, namely 1) the Islamic way of voluntarily serving the Muslim community in form of action or practice, 2) the Islamic way of voluntarily serving the Muslim community in form of management, and 3) the Islamic way of voluntarily serving the Muslim community in form of education.

Contribution: The results of the research can be applied as an Islamic guideline for voluntarily serving the Muslim community that is consistent with the current context and driving social development to meet the goals and achieve maximum benefits.

Keywords: Muslim community, Islamic way of voluntary serving, Islamic private schools

บทนำ

การหลั่งไหลของกระแสวัฒนธรรมต่างชาติผ่านทางสื่อสารมวลชนและเทคโนโลยีสารสนเทศซึ่งขาดการคัดกรองและการคัดเลือกวัฒนธรรมที่ติงามส่งผลให้เกิดวิกฤตทางด้านค่านิยมในสังคมไทย คุณธรรมและจริยธรรมของคนไทยลดลง โดยเฉพาะอย่างยิ่งเด็กและเยาวชนเกิดการเลียนแบบและแสดงออกในค่านิยมที่ไม่เหมาะสมและไม่สร้างสรรค์ นอกจากนี้พฤติกรรมที่เป็นสิ่งคาดหวังของสังคมไทย เช่น การจู้จี้ การช่วยเหลือ การเผื่อแผ่แบ่งปันประโยชน์เพื่อผู้อื่นและเพื่อส่วนรวม พบว่ามีการแสดงออกที่น้อยลง การปลูกฝัง ส่งเสริม หรือการพัฒนาการให้บริการสังคมเชิงจิตอาสาและจิตสำนึกสาธารณะจะช่วยให้บุคคลคำนึงถึงประโยชน์ของส่วนรวมมากกว่าส่วนตน รวมถึงการใช้และการรักษาสິงของที่เป็นของส่วนรวมในหลายระดับ ตั้งแต่ระดับครอบครัว ชุมชน และสังคมอีกด้วย (โกวิทย์ พวงงาม, 2550) จิตอาสาจึงถือเป็นคุณธรรมประการหนึ่งที่สังคมปรารถนาให้ผู้คนยึดถือ เพื่อปลูกจิตสำนึกของบุคคลที่มีต่อสังคมส่วนรวม แสดงออกถึงพฤติกรรมเชิงจิตอาสา ทำคุณประโยชน์ ช่วยเหลือผู้อื่นโดยไม่หวังผลตอบแทน จากการศึกษาพบว่า นักเรียนนักศึกษาเป็นกลุ่มที่มีโอกาสเข้าร่วมทำกิจกรรมจิตอาสาอย่างหลากหลาย (กานต์วี บุญญานุสิทธิ์, 2554) สำหรับสถาบันที่จะต้องทำหน้าที่ในการพัฒนาด้านจิตอาสาหรือจิตสำนึกสาธารณะนั้นมีหลากหลายสถาบัน แต่สถาบันที่มีส่วนสำคัญหลักมี 4 สถาบันด้วยกัน ได้แก่ สถาบันครอบครัว สถาบันการศึกษา สถาบันศาสนา และสื่อสารมวลชน (ชัยวัฒน์ สุทธิรัตน์, 2555)

สถาบันการศึกษาถือเป็นหนึ่งในสถาบันที่มีส่วนร่วมในการพัฒนาจิตอาสา เพื่อให้การให้บริการสังคมเชิงจิตอาสาเกิดขึ้นในองค์กร ผู้นำจึงมีส่วนสำคัญในการนำพาและการแสดงออกถึงแบบอย่าง ดังนั้นผู้บริหารโรงเรียนจึงจำเป็นที่จะต้องแสดงออกหรือดำรงไว้ซึ่งคุณลักษณะการเป็นผู้ให้บริการสังคมเชิงจิตอาสา จังหวัดสงขลา มีโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจำนวน 48 โรงเรียน มีผู้บริหารจำนวนทั้งสิ้น 144 คน หากผู้บริหารจำนวน 144 คน มีความรู้ความเข้าใจตามกรอบการให้บริการสังคมเชิงจิตอาสาในอิสลามและมีศักยภาพในการทำงาน หากได้นำเอาหลัก

คิดไปสู่การขับเคลื่อนในการพัฒนาและช่วยเหลือสังคม แน่นอนว่าในทุกพื้นที่ตั้งของโรงเรียน หรือตำบล หมู่บ้านย่อมจะก่อให้เกิดความเจริญรุ่งเรือง ในทำนองเดียวกันแนวทางในการช่วยเหลือสังคมเชิงจิตอาสาแบบอิสลามจะช่วยลดภาระของภาครัฐ โดยเฉพาะในช่วงภาวะวิกฤติทางเศรษฐกิจหรือทางสังคม เช่น ในช่วงภาวะที่เกิดอุทกภัย วาตภัย แผ่นดินไหวหรือโรคระบาด ถ้าหากคนเหล่านี้มีจิตอาสาที่สามารถที่จะบริการช่วยเหลือ สังคมก็จะฟื้นตัวกลับสู่ภาวะปกติได้อย่างรวดเร็ว ซึ่งกระบวนการช่วยเหลือสังคมเชิงจิตอาสาในรูปแบบต่าง ๆ นั้นมีความสอดคล้องโดยตรงกับเจตนารมณ์แห่งอิสลามดังที่พระองค์อัลลอฮ์ ﷻ ดำรัสไว้ว่า

﴿...وَتَعَاوُنُوا عَلَى الْبِرِّ وَالتَّقْوَىٰ وَلَا تَعَاوُنُوا عَلَى الْإِثْمِ وَالْعُدْوَانِ...﴾

(سورة المائدة: بعض من آية 2)

ความว่า “และพวกเจ้าจงช่วยเหลือกัน ในสิ่งที่เป็นคุณธรรม และความยำเกรง และจงอย่าช่วยกันในเรื่องที่เป็นบาป และเป็นศัตรูกัน”

(สุเราะฮ์อัลมาอิดะฮ์: ส่วนหนึ่งจากโองการ 2)

’Ibn Kathir (1999-1420: 3/12) ได้อธิบายว่า “พระองค์ทรงบัญชาให้ปวงบ่าวผู้ศรัทธาช่วยเหลือเกื้อหนุนต่อกันในการปฏิบัติความดีงามต่าง ๆ นั่นคือคุณธรรม และให้ละทิ้งความเลวต่าง ๆ ขณะเดียวกันพระองค์ทรงห้ามการยุยงส่งเสริมอธรรมทุกรูปแบบที่ก่อให้เกิดบาปและที่เป็นข้อห้ามทางศาสนา”

ส่วนหลักฐานจากสุนนะฮ์นั้นมีรายงานจากท่านอับูฮุร็อยเราะฮ์ رضي الله عنه ว่าท่านเราะสูล ﷺ ได้กล่าวว่า

((مَنْ نَفَسَ عَنْ مُؤْمِنٍ كُرْبَةً مِنْ كُرْبِ الدُّنْيَا نَفَسَ اللَّهُ عَنْهُ كُرْبَةً مِنْ كُرْبِ يَوْمِ الْقِيَامَةِ ، وَمَنْ يَسِّرْ عَلَى مُعْسِرٍ يَسِّرَ اللَّهُ عَلَيْهِ فِي الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ))

(رواه مسلم ، ١٩٥٥ : ٢٦٩٩)

ความว่า “ผู้ใดปลดปล่อยความทุกข์ร้อนอย่างหนึ่งจากความทุกข์ร้อนต่าง ๆ ของโลกนี้ให้แก่ผู้ศรัทธา อัลลอฮฺจะทรงปลดปล่อยความทุกข์ร้อนอย่างหนึ่งจากความทุกข์ร้อนต่าง ๆ ในวันกิยามะฮ์ให้แก่เขา และผู้ใดเอื้ออำนวยความสะดวก (ผ่อนปรน) ให้แก่ผู้เดือดร้อน (ขัดสน) คนหนึ่ง อัลลอฮฺจะทรงประทาน ความสะดวกง่ายดายแก่เขาทั้งในโลกนี้และโลกหน้า”

(Muslim, 1955)

จากหลักฐานอัลหะดีษข้างต้น บ่งชี้ให้เห็นถึงการมีจิตอาสา การช่วยเหลือปลดปล่อยความทุกข์ยากลำบากและอำนวยความสะดวกให้กับผู้ที่ขัดสน สิ่งเหล่านี้จะได้รับผลตอบแทนจากอัลลอฮ์ อย่างมหาศาล การมีจิตอาสาเห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวมนั้นจะนำไปสู่ความรักและความสามัคคีของคนในพื้นที่ได้เป็นอย่างดี

ดังนั้นเห็นได้ว่าอิสลามได้กำหนดนโยบายความมั่นคงทางสังคมด้วยการส่งเสริมให้มีการช่วยเหลือเกื้อกูลต่อกันในมิติแห่งคุณธรรมต่าง ๆ และห้ามการอธรรมทุกรูปแบบ เพราะการอธรรมจะนำมาซึ่งความหายนะ แต่คุณธรรมจะนำมาซึ่งความดีงามและเป็นพลังขับเคลื่อนให้สังคมได้รับการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง เพราะการพัฒนา ย่อมก่อเกิดจากแนวร่วมของผู้มีจิตสำนึกและมีใจอาสาทางสังคมที่พร้อมจะบริการสู่สาธารณประโยชน์ร่วมกัน แม้ไม่มีผลตอบแทนของค่าจ้างเป็นแรงจูงใจแต่กลับสร้างความภาคภูมิใจที่ได้สะสมความดีงามอันจะก่อเกิดผลานิสงส์สูงสุดในวันโลกหน้า ดังนั้นการศึกษาวิจัย “แนวทางการให้บริการสังคมมุสลิมเชิงจิตอาสาแบบอิสลามของผู้บริหารโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามในจังหวัดสงขลา” ก็เพื่อจะแสดงให้เห็นว่า ในสังคมหนึ่ง ๆ ถ้ามีคนที่มิจิตอาสาบริการจำนวนมากและเข้าใจวิธีการทำงานจิตอาสาที่ถูกต้อง เหล่านี้จะเป็นพลังขับเคลื่อนที่จะส่งผลให้เกิดความดีงามมากมายในสังคม และยังได้รับแนวทางการให้บริการสังคมเชิงจิตอาสาแบบอิสลามที่สอดคล้องกับบริบทปัจจุบันอันจะเป็นประโยชน์ต่อปัจเจกบุคคล หน่วยงาน และองค์กรที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาสังคมของประเทศไทยได้อย่างดียิ่ง

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาความหมายและโครงสร้างสังคมไทยมุสลิม
2. เพื่อศึกษาการให้บริการสังคมเชิงจิตอาสาในทัศนะทั่วไปและอิสลาม
3. เพื่อศึกษาแนวทางการให้บริการสังคมมุสลิมเชิงจิตอาสาแบบอิสลามของผู้บริหารโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามในจังหวัดสงขลา

กรอบแนวคิดการวิจัย

การศึกษาแนวทางการให้บริการสังคมมุสลิมเชิงจิตอาสาแบบอิสลามของผู้บริหารโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามในจังหวัดสงขลา ผู้วิจัยได้ศึกษาวิเคราะห์เอกสาร แนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการให้บริการสังคมเชิงจิตอาสาตามแบบอิสลามที่มาจากหลักคำสอนอิสลามในคัมภีร์อัลกุรอาน ฮัสนะฮ์ และทัศนะนักปราชญ์และวิชาการมุสลิมในยุคต่าง ๆ 16 ประการ ซึ่งจากการศึกษาผู้วิจัยได้ข้อสรุปว่าการให้บริการสังคมเชิงจิตอาสาแบบอิสลามมีขอบเขตเนื้อหาที่ครอบคลุม 16 ประการ ผู้วิจัยจึงได้นำมาใช้เป็นกรอบแนวคิดการศึกษา ได้แก่ 1) การเป็นอิหม่ามละหมาด 2) การอะซาน 3) การบริการมัสยิด 4) การสอนคัมภีร์อัลกุรอานและศาสตร์ต่าง ๆ 5) การสอนคนที่ไม่รู้ผลดีสิ่งของ 6) การบริจาคทาน 7) การเลี้ยงดู (إطعام) 8) การสร้างความปรองดองระหว่างมนุษย์ 9) การใช้ให้ทำความดีและห้ามปรามการทำความชั่ว 10) การช่วยเหลือคนขัดสนยากจน 11) การช่วยเหลือคนทุกข์ 12) การจัดสิ่งกีดขวางออกจากถนน 13) การช่วยรักษาคนหูหนวกให้เป็นปกติ 14) การอธิบายให้ผู้บกพร่องทางปัญญาเข้าใจ 15) การนำทางคนตาบอด และ 16) การทำความดีต่อปศุสัตว์และบรรดาสัตว์ทั่วไป (al-Hashimiyy, 2013: 8)

วิธีการศึกษา

1. รูปแบบการวิจัย การศึกษาครั้งนี้เป็นการวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed Method) ใช้วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงปริมาณด้วยแบบสอบถามและเชิงคุณภาพ

ด้วยแบบสัมภาษณ์ จากกลุ่มตัวอย่างผู้ให้ข้อมูลหลักคือ ผู้บริหารโรงเรียน (ผู้รับใบอนุญาต ผู้อำนวยการ และผู้จัดการ) โรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามในจังหวัดสงขลา จำนวน 48 โรงเรียน

2. เครื่องมือการวิจัย เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ 1) แบบสอบถามใช้เก็บรวบรวมข้อมูลเชิงปริมาณเกี่ยวกับพฤติกรรมจิตอาสา แรงจูงใจจิตอาสา และสภาพปัจจุบันในการดำเนินการการให้บริการสังคมมุสลิมเชิงจิตอาสาแบบอิสลามของผู้บริหาร (ผู้รับใบอนุญาต ผู้อำนวยการ และผู้จัดการ) โรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามในจังหวัดสงขลาจำนวน 48 โรงเรียน รวมทั้งสิ้นจำนวน 144 คน 2) แบบสัมภาษณ์ใช้เก็บรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพเกี่ยวกับแนวทางการให้บริการสังคมมุสลิมเชิงจิตอาสาแบบอิสลามของผู้บริหารโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามในจังหวัดสงขลาจำนวน 48 คน

3. การวิเคราะห์ข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูลการวิจัยครั้งนี้แบ่งออกเป็น 2 ส่วน คือ 1) ข้อมูลเชิงปริมาณจากแบบสอบถามวิเคราะห์หาค่าความถี่และร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ยเลขคณิต (Arithmetic Mean) ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) 2) ข้อมูลเชิงคุณภาพจากแบบสัมภาษณ์ใช้วิธีการการวิเคราะห์ข้อมูลแบบอุปนัย (Analytic Induction) ทำได้โดยการตีความ หาความคล้ายคลึง ความแตกต่างและสร้างข้อสรุปจากข้อมูลต่าง ๆ ที่รวบรวมมาได้ในนามวิจัยและนำเสนอผลการวิจัยในลักษณะการบรรยาย

ผลการศึกษา

ข้อค้นพบจากการศึกษาแนวทางการให้บริการสังคมมุสลิมเชิงจิตอาสาแบบอิสลามของผู้บริหารโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามในจังหวัดสงขลา มีดังต่อไปนี้

1. การศึกษาความหมายและโครงสร้างสังคมไทยมุสลิม พบว่า สังคมไทยมุสลิมคือกลุ่มคนที่รวมตัวกันในประเทศไทย มีการปฏิสัมพันธ์ การติดต่อสื่อสารทางสังคมระหว่างกันผ่านวิถีชีวิต วัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมและประเพณีปฏิบัติที่มีเอกลักษณ์เฉพาะตัวที่ต่างจากสังคมอื่น ๆ ซึ่งเห็นได้จากกฎระเบียบปฏิบัติทาง

สังคมไทยมุสลิมที่ยึดถืออัลกุรอานและอัสสุนนะห์เป็นแนวทางในการปฏิบัติ โดยมีโครงสร้างสังคมประกอบด้วย 5 ประการ คือ 1) หลักการยึดมั่นหรือความเชื่อ 2) ผู้นำทางสังคม 3) สถาบันทางสังคม 4) วาระทางสังคม และ 5) วัฒนธรรมค่านิยม

2. การศึกษาการให้บริการสังคมเชิงจิตอาสาในทัศนะทั่วไปและอิสลามพบว่า การให้บริการสังคมเชิงจิตอาสาในทัศนะทั่วไปและอิสลามจะมีความเหมือนกันคือการเสียสละหรือให้ความช่วยเหลือทั้งในส่วนของทรัพย์สิน แรงกาย สติปัญญา แม้กระทั่งเวลาที่ตนมีให้กับบุคคลหรือกลุ่มคนเพื่อให้ได้รับประโยชน์ ได้รับการแก้ปัญหา หรือเพื่อการพัฒนาในเรื่องใดเรื่องหนึ่งโดยไม่หวังผลตอบแทนแต่อย่างใด สำหรับความต่างของการให้บริการเชิงจิตอาสาอิสลามจากทัศนะทั่วไปคือ ทุกมิติในวิถีปฏิบัติของอิสลามจะใช้หลักความเชื่อและบทบัญญัติแห่งพระผู้เป็นเจ้า และจากการศึกษาหลักคำสอนอิสลามในคัมภีร์อัลกุรอาน อัสสุนนะห์ และทัศนะนักปราชญ์และวิชาการมุสลิม พบว่า แนวทางการให้บริการสังคมเชิงจิตอาสาตามแบบอิสลามมี 16 ประการ ได้แก่ 1) การเป็นอิหม่ามละหมาด 2) การอะซาน 3) การบริการมัสยิด 4) การสอนคัมภีร์อัลกุรอานและศาสตร์ต่าง ๆ 5) การพัฒนาอาชีพ 6) การบริจาคทาน 7) การเลี้ยงดู (أغنى) 8) การสร้างความปรองดองระหว่างมนุษย์ 9) การใช้ให้ทำความดีและห้ามปรามการทำชั่ว 10) การช่วยเหลือคนขัดสนยากจน 11) การช่วยเหลือคนทุกข์ 12) การขจัดสิ่งกีดขวางออกจากถนน 13) การช่วยรักษาคนหูหนวกให้เป็นปกติ 14) การอธิบายให้คนบกพร่องทางปัญญาเข้าใจ 15) การนำทางคนตาบอด และ 16) การทำความดีต่อปศุสัตว์และบรรดาสัตว์ทั่วไป

3. แนวทางการให้บริการสังคมมุสลิมเชิงจิตอาสาแบบอิสลามของผู้บริหารโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามในจังหวัดสงขลา

1) การศึกษาพฤติกรรมจิตอาสา แรงจูงใจจิตอาสา และสภาพการดำเนินการการให้บริการสังคมมุสลิมเชิงจิตอาสาแบบอิสลามของผู้บริหารโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามในจังหวัดสงขลา พบว่า พฤติกรรมจิตอาสาและแรงจูงใจจิตอาสาของผู้บริหาร โดยภาพรวมอยู่ในระดับสูง เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่าข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงทั้งด้านพฤติกรรมและแรงจูงใจเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการช่วยเหลือ

และการทำงานเพื่อส่วนรวม สำหรับสภาพการดำเนินการให้บริการสังคมมุสลิมเชิงจิตอาสาแบบอิสลามของผู้บริหารโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามในจังหวัดสงขลา พบว่า โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่าข้อที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ การใช้ให้ทำความดีและห้ามปรามการทำความชั่ว

2) แนวทางการให้บริการสังคมมุสลิมเชิงจิตอาสาแบบอิสลามของผู้บริหารโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามในจังหวัดสงขลา พบว่า ภายใต้กรอบการวิจัย 16 ประการ ได้แนวทางการให้บริการสังคมมุสลิมเชิงจิตอาสาแบบอิสลามของผู้บริหารจำนวน 83 แนวทาง จากนั้นผู้วิจัยได้นำมาสังเคราะห์เพื่อบูรณาการข้อมูลที่คล้ายคลึงหรือสามารถจัดรวมในหมวดหมู่เดียวกัน ได้เป็นข้อสรุปแนวทางการให้บริการสังคมมุสลิมเชิงจิตอาสาแบบอิสลามของผู้บริหารโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามในจังหวัดสงขลาในลักษณะ 3 รูปแบบ คือ 1) แนวทางการให้บริการสังคมเชิงจิตอาสาแบบอิสลามในรูปแบบการกระทำหรือการปฏิบัติด้วยตัวเอง เป็นการกระทำที่เกิดขึ้นจากความสมัครใจที่นอกเหนือจากการปฏิบัติที่อยู่ภายใต้ตำแหน่งหน้าที่ประจำของผู้บริหารโรงเรียน ซึ่งนอกจากจะเป็นรูปแบบหนึ่งของการฝึกปฏิบัติตนเพื่อยกระดับความยำเกรงที่มุ่งหวังความพอพระทัยจากเอกองค์อัลลอฮ์แล้ว ถือเป็นแบบอย่างที่ดีให้กับคณะครู บุคลากร นักเรียนและสมาชิกในชุมชนอีกด้วย 2) แนวทางการให้บริการสังคมเชิงจิตอาสาแบบอิสลามในรูปแบบการบริหารจัดการ จากแนวทางการให้บริการเชิงจิตอาสาทั้ง 16 ประการ ผู้บริหารไม่สามารถกระทำได้ทั้งหมดในรูปแบบการลงมือปฏิบัติด้วยตัวเอง เนื่องจากข้อจำกัดในหลายประการ ผู้บริหารจึงให้บริการสังคมเชิงจิตอาสาในรูปแบบของการเป็นผู้บริหารจัดการ เช่น การแต่งตั้งตัวแทนเป็นอิมามนำละหมาดในมัสยิดโรงเรียนหรือมัสยิดชุมชน การจัดหาช่างหรือผู้เชี่ยวชาญจากบุคลากรโรงเรียนหรือปราชญ์ชาวบ้านมาให้ความรู้หรือสอนการผลิตสิ่งของหรือศาสตร์ต่าง ๆ ให้กับนักเรียน บุคลากรโรงเรียนและชุมชน การอำนวยการโรงเรียนให้เป็นสถานที่ในการจัดกิจกรรม เป็นต้น 3) แนวทางการให้บริการสังคมเชิงจิตอาสาแบบอิสลามในรูปแบบการให้องค์ความรู้ การให้องค์ความรู้เป็นการให้ความรู้ทั้งในส่วนที่เป็นทฤษฎีหรือเนื้อหาเพื่อให้ได้รับความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องสามารถนำไปปฏิบัติได้

เช่น ให้ความรู้ความเข้าใจกับเยาวชนและผู้คนในชุมชนเกี่ยวกับการบริการมัสยิดผ่าน
การให้อาทานทางศาสนา (นะเศียฮะฮ์) และการพูดคุยตามโอกาสต่าง ๆ และให้ความรู้
ในเชิงปฏิบัติผ่านการจัดกิจกรรมต่าง ๆ เช่น บริการจัดการเรียนการสอนและ
ฝึกอบรมสัปปุรุซมัสยิดเพื่อเตรียมความพร้อมในการเป็นอีมามแก่ชุมชน

อภิปรายผลการวิจัย

ผลการศึกษาแนวทางการให้บริการสังคมมุสลิมเชิงจิตอาสาแบบอิสลามของ
ผู้บริหารโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามในจังหวัดสงขลา สามารถนำมาอภิปราย
ผลการวิจัยได้ดังนี้

1. การศึกษาพฤติกรรมจิตอาสาและแรงจูงใจจิตอาสาของผู้บริหาร พบว่า
โดยภาพรวมอยู่ในระดับสูง เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อจะเห็นว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงทั้ง
ด้านพฤติกรรมและแรงจูงใจเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการช่วยเหลือและการทำงานเพื่อ
ส่วนร่วม ทั้งนี้เนื่องจากผู้บริหารโรงเรียนส่วนใหญ่จบการศึกษาทางด้านศาสนาใน
ระดับสูงในระดับชานาอียะและระดับปริญญาตรีทั้งในและต่างประเทศ ภูมิหลังหรือ
พื้นฐานการศึกษาทางด้านศาสนาย่อมส่งผลโดยตรงต่อความรู้ความเข้าใจหลักคำสอน
อิสลาม และจะนำไปสู่การเป็นบ่าวที่เกรงกลัวต่อพระองค์อัลลอฮ์ ดั่งโอองการที่
พระองค์อัลลอฮ์ดาร์สว่า

﴿...إِنَّمَا يَخْشَى اللَّهَ مِنْ عِبَادِهِ الْعُلَمَاءُ...﴾

(سورة فاطر: بعض من آية 28)

ความว่า “แท้จริง บรรดาผู้ที่มีความรู้จากปวงบ่าวของ
พระองค์เท่านั้นที่เกรงกลัวอัลลอฮ์...”

(ส่วนหนึ่งจากสุเราะฮ์ฟาฏีร์: 28)

จากโอองการดังกล่าวข้างต้น ด้วยกับความรู้จะนำพามุซยไปสู่การเป็นบ่าว
ที่มีความยำเกรงต่อพระองค์อัลลอฮ์ แล้วก็ย่อมเป็นการง่ายคายที่บ่าวผู้นั้นจะแสดงถึง

พฤติกรรมการทำงานเพื่อส่วนรวมและมีแรงจูงใจในการช่วยเหลือผู้อื่นที่สูง การทำงานเพื่อส่วนรวมและการช่วยเหลือผู้อื่นนั้นถือเป็นมาตรฐานในการชี้นำถึงการเป็นผู้ที่เป็นที่รักยิ่งของพระองค์อัลลอฮ์ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับว่าเขาสร้างประโยชน์และช่วยเหลือแก่ผู้อื่นมากน้อยเพียงใดดังหะดีษของศาสนทูต

((أَحَبُّ النَّاسِ إِلَى اللَّهِ أَنْفَعُهُمْ لِلنَّاسِ))

ความว่า “มนุษย์ที่เป็นที่รักยิ่งของอัลลอฮ์มากที่สุดคือมนุษย์ที่สร้างประโยชน์ให้กับเพื่อนมนุษย์มากที่สุด”

(รายงานโดยอิมามอิบนุอับดุลฮาคิม)

2. การให้บริการสังคมมุสลิมเชิงจิตอาสาแบบอิสลามของผู้บริหารโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามในจังหวัดสงขลา พบว่า โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่าข้อที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ การใช้ให้ทำความดี และห้ามปรามการทำความชั่ว ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ การให้บริการสังคมเชิงจิตอาสาโดยการนำทางคนตาบอด ผลการวิจัยดังกล่าว เนื่องมาจากการใช้ให้ทำความดีและห้ามปรามการทำความชั่วถือเป็นจิตอาสาที่สามารถกระทำได้ง่ายและทำได้ทันที ยิ่งกับสังคมทุกวันนี้ที่มักจะพบเห็นสิ่งที่ไม่ถูกต้องตามหลักคำสอนอิสลามในแถบทุกพื้นที่ทั้งในสังคมโรงเรียนและสังคมทั่วไป ผู้บริหารโดยตำแหน่งถือว่าอยู่ในระดับผู้นำยังต้องตระหนักและให้ความสำคัญกับการส่งเสริมใช้ให้ทำความดีและห้ามปรามการทำความชั่ว และอีกสาเหตุสำคัญอีกประการหนึ่งที่ทำให้ผู้บริหารโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดสงขลาไม่มีการใช้ให้ทำความดีและห้ามปรามการทำความชั่วมีค่าเฉลี่ยมากที่สุด เนื่องจากการกระทำดังกล่าวสอดคล้องโดยตรงกับเจตนารมณ์แห่งอิสลามดังที่พระองค์อัลลอฮ์ดำรัสไว้ว่า

﴿... وَتَعَاوَنُوا عَلَى الْبِرِّ وَالتَّقْوَىٰ وَلَا تَعَاوَنُوا عَلَى الْإِثْمِ وَالْعُدْوَانِ...﴾

(2) بعض من آية : المائدة)

ความว่า “และพวกเจ้าจงช่วยเหลือกัน ในสิ่งที่เป็นคุณธรรม และความยำเกรง และจงอย่าช่วยกันในเรื่องที่เป็นบาป และเป็นศัตรูกัน”

(สุเราะฮ์อัลมาอิดะฮ์: ส่วนหนึ่งจากโองการ 2)

’Ibn Kathir (1999-1420: 3/12) ได้อธิบายว่า “พระองค์ทรงบัญชาให้ปวงบ่าวผู้ศรัทธาช่วยเหลือเกื้อหนุนต่อการปฏิบัติความดีงามต่าง ๆ นั่นคือคุณธรรม และให้ละทิ้งความเลวต่าง ๆ ขณะเดียวกันพระองค์ทรงห้ามการยุยงส่งเสริมอธรรมทุกรูปแบบที่ก่อให้เกิดบาปและที่เป็นข้อห้ามทางศาสนา”

3. แนวทางการให้บริการบริการสังคมเชิงจิตอาสาของผู้บริหารโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดสงขลา พบว่ามี 3 รูปแบบ ดังนี้

1) แนวทางการให้บริการสังคมเชิงจิตอาสาแบบอิสลามในรูปแบบการกระทำหรือการปฏิบัติด้วยตัวเอง แนวทางนี้เป็นการกระทำที่เกิดขึ้นจากความสมัครใจที่นอกเหนือจากการปฏิบัติที่อยู่ภายใต้ตำแหน่งหน้าที่ประจำของผู้บริหารโรงเรียน ซึ่งนอกจากจะเป็นรูปแบบหนึ่งของการฝึกปฏิบัติตนเพื่อยกระดับความยำเกรงที่มุ่งหวังความพอพระทัยจากเอกองค์อัลลอฮ์แล้ว ถือเป็นแบบอย่างที่ดีให้กับคณะครู บุคลากร นักเรียนและสมาชิกในชุมชน ทั้งนี้เนื่องจากโรงเรียนเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามถือเป็นแหล่งบ่มเพาะทางวิชาการความรู้ โดยมีจุดมุ่งหมายสำคัญประการหนึ่งเพื่อพัฒนาคนและสังคมให้มีความรู้ควบคู่กับความดีงาม ดังนั้นผู้บริหารจึงต้องพัฒนาคุณสมบัติของตนเองไปพร้อม ๆ กับการบริหารจัดการคณะครู บุคลากร และการสอนนักเรียน การลงมือปฏิบัติและการเป็นตัวอย่างที่ดีจึงส่งผลให้เกิดบรรยากาศส่งเสริมการทำความดีงามให้ผู้อื่นได้เป็นอย่างดี

การให้บริการสังคมเชิงจิตอาสาแบบอิสลามในรูปแบบการกระทำหรือการปฏิบัตินั้นสอดคล้องกับหลักคำสอนอิสลาม เพราะโดยหลักแล้วการมีความรู้แต่ไม่ได้นำไปสู่การปฏิบัตินั้น ความรู้ดังกล่าวจะยังไม่ก่อให้เกิดความดีงาม ดังจะเห็นได้จากบรรดาเศาะหาบะฮ์ เราะฎิยัลลอฮุอันฮุม ที่มีความมุ่งมั่นในการศึกษาเรียนรู้ และพวกเขาจะเร่งรีบปฏิบัติในสิ่งที่ได้เรียนรู้ ดังที่มีรายงานจากอับู อับดุลเราะห์มาน

((كَانَ الرَّجُلُ مِنَّا إِذَا تَعَلَّمَ عَشْرَ آيَاتٍ لَمْ يُجَاوِزْهُنَّ حَتَّى يَعْرِفَ مَعَانِيَهُنَّ وَالْعَمَلَ بِهِنَّ))

ความว่า “แท้จริงพวกเขา (บรรดาเศาะหาบะฮ์) ได้อ่านจากท่านเราะสูลุลลอฮ์ จำนวน 10 อายะฮ์ โดยพวกเขาจะไม่รับ 10 อายะฮ์อื่นนอกจากว่าพวกเขาจะเรียนรู้ในศาสตร์ความรู้และได้ปฏิบัติดังกล่าว พวกเขากล่าวว่า พวกเราได้รู้ทั้งในด้านความรู้และตามข้อเท็จจริงการปฏิบัติ” (Ahmad, 1995: 23374)

จากอัลหะดีษดังกล่าวสอดคล้องโดยตรงกับบริบทของผู้บริหารโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม เนื่องจากความผู้บริหารโรงเรียนทุกท่านล้วนแล้วแต่ผ่านการศึกษารับรู้ทั้งศาสตร์ด้านศาสนาโดยตรงและศาสตร์ทางโลก การนำเอาความรู้ที่ได้รับมาสู่การปฏิบัติในการบริการสังคมเชิงจิตอาสาในรูปแบบของการกระทำหรือการปฏิบัติให้กับโรงเรียนหรือชุมชนถือเป็นการสนองตอบต่อหลักคำสอนอิสลามดังหะดีษดังกล่าวข้างต้น ดังกล่าวนี้นี้ไม่เพียงแต่จะมีผลของความดีงามที่จะเกิดขึ้นในตัวของผู้บริหารเอง แต่จะยังส่งผลต่อการเป็นแบบอย่างที่ดีงามให้กับบุคลากรโรงเรียนหรือผู้คนในชุมชนอีกด้วย ทั้งนี้ด้วยกับแบบอย่างที่ดีงามนั้นย่อมส่งผลต่อแรงจูงใจต่อผู้พบเห็นในการทำงานให้บริการสังคมเชิงจิตอาสาด้วยความสมัครใจ ดังที่ท่านนบี ﷺ ได้ปฏิบัติกับบรรดาผู้คนที่รายล้อมท่านด้วยอัคลาก (จรรยา มารยาท) ที่ดีที่สุด เพื่อให้เห็นในเชิงรูปธรรม ดังที่ศาสนทูตมุฮัมมัด ﷺ ได้กล่าวว่า

((إِنَّمَا بُعِثْتُ لِأَتَمِّمَ مَكَارِمَ الْأَخْلَاقِ))

ความว่า “แท้จริงแล้วฉันได้ถูกแต่งตั้งมาเพื่อที่ฉันจะได้ทำให้เกิดความสมบูรณ์ในด้านมารยาทอันดีงาม” (Ahmad, 1995: 8932)

2) แนวทางการให้บริการสังคมเชิงจิตอาสาแบบอิสลามในรูปแบบการบริหารจัดการ การให้บริการสังคมเชิงจิตอาสาแบบอิสลามทั้ง 16 ประการ ผู้บริหารไม่สามารถกระทำทั้งหมดในรูปแบบการลงมือปฏิบัติด้วยตัวเอง เนื่องจากข้อจำกัดในหลายประการ ได้แก่ ข้อจำกัดทางด้านเวลา ความสามารถทางวิชาชีพในบาง

สาขาวิชา เป็นต้น ผู้บริหารจึงให้บริการสังคมเชิงจิตอาสาในรูปแบบของการเป็นผู้บริหารจัดการ

การบริหารจัดการในหน้าที่การงานหรือภารกิจต่าง ๆ ถือเป็นหน้าที่สำคัญของผู้นำ และสำหรับผู้บริหารในงานวิจัยเรื่องนี้ถือได้ว่าเป็นผู้นำในหน่วยของบริบทโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามและรวมไปถึงชุมชนรอบข้าง ในหน้าประวัติศาสตร์อิสลามการบริหารและการจัดการงานอุมมะฮ์ (ประชาชาติ) นั้นจะไม่อาจลุล่วงไปได้ด้วยดี หากปล่อยให้ผู้นำรับผิดชอบหรือผูกขาดอำนาจเพียงลำพัง โดยปราศจากการบริหารจัดการที่ดีไม่ว่าจะในรูปแบบของการกระจายหน้าที่ แบ่งเบาภาระ และความรับผิดชอบต่อผู้ที่เหมาะสมและมีความสามารถอย่างแท้จริง เพราะในความเป็นจริงแล้ว มนุษย์ไม่สามารถกระทำทุกอย่างได้เพียงลำพังหรือเชี่ยวชาญในทุก ๆ เรื่อง ดังนั้นผู้บริหารจึงจำเป็นต้องนำหลักการบริหารจัดการมาใช้ในการการกระจายอำนาจบริหารและหน้าที่ต่าง ๆ ซึ่งเรื่องนี้อิสลามได้ตระหนักและให้ความสำคัญอย่างยิ่ง ดังจะเห็นได้จากตัวบทหลักฐานจากอัลกุรอานและวิถีปฏิบัติช่วงสมัยที่ท่านนบี ยังมีชีวิตอยู่ในนครมะดีนะฮ์ ทั้งในรูปแบบมอบหมายให้รับผิดชอบงานเป็นรายบุคคลและกลุ่มคณะ

ตัวอย่างการบริหารจัดการด้วยวิถีการสรรหาบุคคลที่เหมาะสมและมีความสามารถในการทำหน้าที่ ดังที่ปรากฏในเรื่องราวของท่านนบีมุซา ซึ่งท่านเคยได้วอนขอจากอัลลอฮ์ ตามที่ระบุไว้ในอัลกุรอานว่า

﴿وَجْعَلْ لِّيَ وَزِيرًا مِّنْ أَهْلِي هَازُونَ أَحْيَى اشْدُدْ بِهِ أَزْرِي﴾

(29-31 سورة طه:)

ความว่า “และทรงโปรดให้คนในครอบครัวของข้าพระองค์เป็นผู้ช่วยแก่ข้าพระองค์ด้วย ฮารูนพี่ชายของข้าพระองค์ ได้โปรดให้เขาเพิ่มความเข้มแข็งแก่ข้าพระองค์ด้วย”

(สุเราะฮ์ฏอฮา: 29-31)

จากโอองการดังกล่าว ท่านเมาลานา ซัยยิด อบูล อะลา มาดูดี (2545: 1350-1351) ได้อธิบายว่า ท่านนบีมุซา ได้วอนขอจากพระองค์อัลลอฮ์ในเรื่องนี้เพราะท่านรู้ดีถึงภาระหน้าที่อันหนักหน่วงของท่าน และท่านรู้ว่าท่านเป็นคนพูดไม่คล่อง ท่านจึงต้องการบุคคลที่พูดได้อย่างคล่องแคล่วในการพบปะกับฟาโรห์และเสนาบดีทั้งหลาย และตัวอย่างการบริหารจัดการจากวิถีปฏิบัติในช่วงสมัยศาสนทูต ครั้งหนึ่งเมื่อศาสนทูตต้องอพยพไปยังเมืองมาดินะห์ ศาสนทูต กับท่านอับบากรก็ได้สรรหาผู้ที่มีความสามารถและเป็นผู้ที่ไว้วางใจได้เพื่อจ้างเป็นผู้นำทาง ดังที่ท่านหญิงอาอิชะฮ์ได้กล่าวว่า

((وَأَسْتَأْجَرَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، وَأَبُو بَكْرٍ رَجُلًا مِّنْ بَنِي الدَّيْلِ هَادِيًا خَرِيٓتًا، وَهُوَ عَلَى دِينِ كُفَّارٍ قُرَيْشٍ، فَدَفَعَا إِلَيْهِ رَاحِلَتَيْهِمَا، وَوَعَدَا غَارَ ثَوْرٍ بَعْدَ ثَلَاثِ لَيَالٍ بِرَاحِلَتَيْهِمَا صُبْحَ ثَلَاثٍ))

ความว่า "ท่านนบีและอะบูบักร ได้ว่าจ้างชายคนหนึ่งจากบะนียอัลดัยล ต่อมาเขาได้ไปเป็นบริวารของบะนี อับด บุตรอะดีย เป็นคนนำทางที่มีความชำนาญมากและเขายังอยู่ในศาสนาของพวกเขาผู้ไร้ศรัทธาเผ่ากูรอยซุ คนทั้งสองไว้วางใจเขา และได้มอบสัตว์พาหนะทั้งสองตัวให้แก่เขาไป และได้สัญญาแก่เขาให้ไปพบกันที่ถ้ำเชาร์ หลังจากนั้นสามวัน ต่อมาเขาได้พบคนทั้งสองพร้อมด้วยสัตว์พาหนะของคนทั้งสองในตอนเช้าของวันที่สาม ทั้งสองจึงได้ออกเดินทาง" (บันทึกโดย Al-Bukhariy, 2144)

จากหลักฐานทั้ง 2 ดังกล่าว ชี้ให้เห็นถึงการบริหารจัดการด้วยการสรรหาหรือการคัดสรรบุคคลที่มีความสามารถเพื่อให้ทำงานที่เหมาะสม ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยที่ผู้บริหารโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดสงขลาที่ไม่สามารถทำภารกิจทุกอย่างด้วยตัวเองเพียงลำพัง จึงจำเป็นต้องใช้หลักการบริหารจัดการในการคัดเลือกบุคคลที่มีความสามารถปฏิบัติหน้าที่แทนเมื่อมีเหตุให้ไม่สามารถปฏิบัติหน้าที่ได้ด้วยตัวเอง เช่น การจัดตั้งและดูแลคณะครูศาสนาในการทำหน้าที่เป็นอิหม่ามนำ

ละหมาดในมัสยิดโรงเรียนและชุมชน การแต่งตั้งครูสอนอัลกุรอานหลังละหมาดมักริบ-อิชา หรือการสรรหาผู้เชี่ยวชาญในศาสตร์ต่าง ๆ มาให้ความรู้ในการสอน เป็นต้น สำหรับการส่งเสริมการสอนวิชาชีฟ ผู้บริหารจะต้องมีการสรรหาคณะครูที่มีความสามารถตามความต้องการของชุมชน ได้แก่ ผู้สอนการทำงานศิลปะด้านการทำงานสกรีน การทำกรอบรูปวิทยาศาสตร์ เป็นต้น หรือการสรรหาปราชญ์ชาวบ้าน เพื่อเป็นวิทยากรให้ความรู้ในเรื่องการทำขนม อาหารพื้นบ้าน การสานเสื่อกระจูด การเย็บทออวนประมง เป็นต้น

3) แนวทางการให้บริการสังคมเชิงจิตอาสาแบบอิสลามในรูปแบบการให้ความรู้ การให้บริการสังคมเชิงจิตอาสาในรูปแบบการให้องค์ความรู้ถือว่าเป็นสิ่งที่สำคัญประการหนึ่ง เพราะการมีความรู้จะทำให้มนุษย์เข้าใจและสามารถปฏิบัติได้อย่างถูกต้องนำไปสู่การเป็นบ่าวที่มีความยำเกรงต่อพระองค์อัลลอฮ์

ดังโองการที่พระองค์อัลลอฮ์ ดำรัสว่า

﴿وَمِنَ النَّاسِ وَالْأَنْعَامِ مُخْتَلِفٌ أَلْوَانُهُ كَذَلِكَ إِنَّمَا يَخْشَى اللَّهَ مِنْ عِبَادِهِ الْعُلَمَاءُ إِنَّ اللَّهَ عَزِيزٌ غَفُورٌ﴾

(سورة فاطر: آية 28)

ความว่า “แท้จริง บรรดาผู้ที่มีความรู้จากปวงบ่าวของพระองค์เท่านั้นที่เกรงกลัวอัลลอฮ์ แท้จริงอัลลอฮ์ นั้นเป็นผู้ทรงอำนาจ ผู้ทรงอภัยเสมอ”

(สุเราะฮ์ฟาฏีร: 28)

โองการดังกล่าวข้างต้นสอดคล้องกับบริบทการให้บริการบริการสังคมเชิงจิตอาสาของผู้บริหารโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดสงขลาในรูปแบบการให้องค์ความรู้ เนื่องจากการให้บริการสังคมเชิงจิตอาสานอกจากจะเป็นการกระทำในรูปแบบของการลงมือปฏิบัติหรือการกระทำ และในรูปแบบของการเข้าไปมีส่วนร่วม

ในการบริหารจัดการแล้ว การให้บริการเชิงจิตอาสาในรูปแบบของการให้ความรู้นั้นจะเป็นการก่อร่างสร้างฐานที่มั่นคงในระยะยาวให้กับสังคม ซึ่งการให้ความรู้ดังกล่าวนี้ทั้งของทฤษฎีและความรู้เชิงปฏิบัติ ดังตัวอย่าง เช่น การส่งเสริมให้นักเรียนฝึกการเป็นอีหม่ามนำละหมาดในโรงเรียนก่อนออกบริการการเป็นอีหม่ามนำละหมาดสู่ชุมชน การจัดกิจกรรมอบรมด้านการละหมาดและการอะซานแก่ชุมชน การจัดกิจกรรมการแข่งขันการอะซาน การให้ความรู้ความเข้าใจกับเยาวชนและผู้คนในชุมชนเกี่ยวกับการบริการมัสยิดผ่านการให้โอวาททางศาสนาหรือการตกแต่งเทียนอย่างบริสุทธ์ใจ (นะซีฮะฮ์) และการพูดคุยตามโอกาสต่าง ๆ จัดกิจกรรมให้ความรู้และการช่วยเหลือสร้างความปรองดองร่วมกันหน่วยงานท้องถิ่น เป็นต้น

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเพื่อการนำไปใช้

ผลการศึกษาแนวทางการให้บริการสังคมเชิงจิตอาสาแบบอิสลามของผู้บริหารโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดสงขลา 16 แนวทางภายใต้ 3 รูปแบบ คือ รูปแบบที่ปฏิบัติได้ด้วยตนเอง รูปแบบการบริหารจัดการ และรูปแบบการให้ความรู้สามารถนำไปใช้เป็นแนวทางในการให้บริการสังคมเชิงจิตอาสาแบบอิสลามที่สอดคล้องกับบริบทปัจจุบันและขับเคลื่อนการพัฒนาสังคมได้ตรงเป้าหมายและเกิดประโยชน์สูงสุด

2. ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

การวิจัยครั้งนี้ มุ่งศึกษาการให้บริการสังคมเชิงจิตอาสาแบบอิสลาม 16 ประการ ยังถือว่าเป็นการศึกษาในภาพกว้าง ๆ ไม่ได้ศึกษาเชิงลึกในกิจกรรมของการให้บริการแต่ละรูปแบบ เพื่อให้เห็นข้อเท็จจริงในเชิงลึก ควรมีการเลือกศึกษาเฉพาะบางประการ เช่น การศึกษาการให้บริการสังคมเชิงจิตอาสาแบบอิสลามในการบริการมัสยิด สร้างความปรองดอง พัฒนาอาชีพ ช่วยคนหูหนวก ตาบอดหรือบกพร่องทางปัญญา เป็นต้น โดยวิธีการศึกษาเชิงคุณภาพหรือใช้วิธีการผสมวิธี เพื่อศึกษาถึง

รูปแบบการช่วยเหลือ ปัญหา อุปสรรค แนวทางการแก้ไข ตลอดจนการติดตามการ
ดำเนินการ

เอกสารอ้างอิง

- Arab Alumni Association. (2004). *The Holy Quran with Thai meaning*.
King Fahd Center for the Quran Printing in Madinah.
- Ahmad, M. (2001). *Musnad Imam Ahmad*. Mu-assasah al-Risalah.
- Boonchom, S. (2545). *Introduction to Research* (7th edition).
Suweeriyasan.
- al-Bukhari, M. (2001). *Sohih al-Bukhari* (صحيح البخاري). Dar Tuk al-Najah.
- al-Bukhariy, M. (1422). *Sahih al-Bukhariy* (صحيح البخاري). Dar Tauqu al-
Najat.
- al-Hashimiy, M. (2013). *Al-Mujtama' al-Muslim Kama Yabnihi al-'Islam fi
al-Kitab wa al-Sunnah* (المجتمع المسلم كما يبينه الإسلام في
الكتاب والسنة). Al-Qahirah Dar al-Salam li at-Taba'ah wa
al-Nashri wa al-Tauzia'.
- Boonyanusith, K. (2011). *Development of instructional model for
enhancing respectful mind and ethical mind based on
teaching and learning via service learning for
undergraduate students*. Dissertation, Ed.D. (Curriculum
Research and Development). Graduate School,
Srinakharinwirot University.
- 'Ibn Baththal, Y. (2003). *Syarh Sahih al-Bukhariy* (شرح صحيح البخاري).
Maktabah al-Rusyd.

- 'Ibn Hajjaj, M. (1955). *Sahih Muslim* (صحیح المسلم). Dar Ihya' al-Turath al-'Arabi.
- 'Ibn Kathir, I. (1999-1420). *Tafsir 'Ibn Kathir* (تفسير ابن كثير). Dar al-Taiyyibah.
- Puangngam, K. (2550). *Local government on theories, concepts and principles (Textbook)*.
- Suthirath, C. (2555). *Teaching children to have a public mind*. V. Print Company Limited.
- Wongsangiam, M. (2008). *Arab-Thai dictionary*. Manop Wongsangiam Book Center.